

ЮЗУ "Н. Рилски" – Благоевград, Катедра "Музика"

Рецензия

от

проф. д-р Румяна Каракостова

за дисертационния труд на тема:

„ИЗПЪЛНИТЕЛСКО ИЗКУСТВО ЗА ДЕТСКИ МУЗИКАЛЕН ТЕАТЪР”

от Светлана Иванова Райчева, докторант на самостоятелна подготовка

за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

по научно направление 8.3

Светлана Иванова Райчева се дипломира с отличие във Вокалния факултет на БДК/НМА "Проф. Панчо Владигеров" в София, с магистърска степен по класическо пеене. Стремителната ѝ сценична кариера е пример за успешно спечелени поредни конкурси: започнала като солистка в Хоровата капела „Светослав Обретенов” (която я формира и като прекрасен ансамблов музикант), от 1984 и до днес тя е една от най-ярките примадони на сцената на Музикалния театър (с повече от 50 роли), а междувременно гастролира и с различни продукции (в Германия, Швейцария, Австрия, Дания, Холандия, Франция, Япония), под палката на световни диригенти от ранга на Зубин Мета, Евгений Светланов, Мишел Пласон, Руслан Райчев, Борис Хинчев и др. Записите ѝ в БНР и БНТ включват арии и ансамбли от оперетната и мюзикълната класика (Офенбах, Щраус-син, Калман, Лехар, Щолц, Лоу и др.), както и солистичните ѝ участия в концертната поредица TV Opereta. От 2011 година, паралелно с артистичните си изяви, тя е и музикален ръководител на близо 15 музикално-сценични продукции от български и чужди композитори, осъществени премиерно в зала 11 на НДК с деца от различни възрастови групи на детския музикален театър „СветЮлка” към НЧ „Д-р

Петър Берон – 1926”, заслужено отличен с почетна Грамота от МК и Община „Триадица” през 2015.

Не по-малко интензивна и впечатляваща с постиженията си е и **художествено-творческата ѝ дейност през докторантския период:** наред със солистичните ѝ изяви в премиерни спектакли на Музикалния театър (в мюзикълите „Службогонци” от Парашкев Хаджиев, „Моята прекрасна лейди” от Фредерик Лоу и „котаракът Шарл” от Жул Леви, в оперетите „Графиня Марица” от Калман и „Хубавата Елена” от Оффенбах, и в още 8 тематични концерти-спектакли), особено внимание заслужават и творческите ѝ успехи като музикален ръководител в трите поредни премиерни постановки на детския музикален театър „СветЮлка” – „Пепеляшка” с музика на Павел Васев (2015), „Колкото повече, толкова повече”, по „Мечо Пух” и с музика на Андрей Дреников (2016) и „Чудесата под дъгата” с музика на Е. Фролева и М. Меерович (2017). Но несравним по значението си в последните театрални сезони безспорно остава посветеният на оперетната прима Юбилеен концерт-спектакъл „Светлана Иванова Ви кани...” (2015), на който ѝ е връчена и голямата награда на СБМТД „Златна лира“ – *за високи художествено-творчески постижения в развитието и популяризирането на оперетния жанр.* Не мога да пропусна и медийните ѝ изяви през същия период: като гост на предавания по Програма „Христо Ботев” (с водеща Цветана Тончева)¹ и Радио България (с водеща Албена Безовска)² на БНР, като и в предаването „Сутрешно кафе“ с Радостина Узунова на Радио Classic FM, по повод

¹ <http://bnr.bg/hristobotev/post/100636524#duplicate=1>

² <http://bnr.bg/radiobulgaria/post/100616198/operetnata-prima-svetlana-ivanova-kani-pochitatelite-si-na-praznichen-koncert;>

детските премиери на „Мечо Пух“ и „Буратино“³. Както и публикуваните с нея три интервюта⁴.

Представеният от Светлана Иванова Райчева дисертационен труд на тема: „Изпълнителско изкуство за детски музикален театър”, е първо специализирано изследване с творческо-изпълнителска и методическа насоченост в областта на детското музикално-театрално изпълнителско изкуство. В този смисъл ще подчертая самия избор и формулировката на темата като дисертабилна и с перспективна научно-приложна ориентация. Още повече, че наред с творческия опит от богатата си певческа и артистична кариера (като прима на Държавния музикален театър и с десетгодишни престижни ангажименти в Германия), в настоящия дисертационен труд Светлана Райчева теоретично осмисля и значителния си вокално-педагогически опит в детския музикален театър „СветЮлка” към НЧ „Д-р Петър Берон” – София.

Опирайки се на прецизно изработен терминологичен апарат и на подобрена литература по темата (библиографският масив включва общо: 173 заглавия на кирилица, 11 на латиница и 3 интернет източника), докторантката убедително разкрива задълбочените си познания върху обекта и предмета на научното изследване – кодирани още в заглавието на труда, като предлага свои ясно формулирани изследователски тези и подходи. И по такъв начин, отправни за системната педагогическа концепция на научната разработка се оказват както обобщеният поглед върху водещите достижения на музикално-сценичната практика, така и детайлният анализ на специфичната проблематика, свързана с цялостния процес на обучението и култивирането на универсални изпълнителски навици и

³ http://www.classicfm.bg/bg/broadcasts/view/6/sutreshno_kafe_s_radostina_uzunova/

⁴ Във: в. „Втора младост“ от Миглена Борисова- год. XIII, 2014, брой 14 (628) -31. III.; в. „Минаха години“ от Петя Иванова –Година V. брой 6, 10 февруари 2014; и в. „Минаха години“ брой 44. 2 ноември 2015г с. 37.

умения у децата-артисти, конкретно приложими в различните жанрови форми на съвременния музикален театър (опера, оперета, мюзикъл).

Дисертационният труд е структуриран в изрядна йерархична последователност: Увод, Три (проблемно допълващи се) глави, Изводи и заключения, Библиография (в общ текстови обем от 149 стр., с графични схеми и нотни примери).

Уводът представя личната мотивация на докторантката за избора на темата и **актуалността на изследователската проблематика**; аргументира целта и задачите на изследването, неговия обект и предмет, както и **избора на подходящи изследователски методи**.

Глава I, обзорно и на базата на авторитетни историографски източници, проследява най-ранните театрални и музикални прояви от епохата на националното ни Възраждане; ускореното им развитие и усъвършенстване в следосвобожденска България, и особено в първите десетилетия на XX век, като се спира по-подробно върху значението на пренесения от Централноевропейските страни и широко разпространен у нас жанров репертоар на т.нар. **детска оперетка** (Kinder Operette) и свързаната с него хорова, извънучебна музикално-сценична практика на Детските музикално-певчески дружества (*Детски китки*), която исторически предшества появата и на първите любителски оперетни представления за възрастни. Посочено е и значителното по обем оперетно творчество от български професионални музиканти (и на първо място – от композиторите Панайот Пипков и Маестро Георги Атанасов), откликнали своевременно и с разбиране на належащите нужди на музикално-образователното ни дело. Отбелязани са и по-късните успешни медийни опити на младия Парашкев Хаджиев с въвеждането и популяризирането на **детските радиооперетки**. Динамичните промени в усвояването и

сценичното преосмисляне на световните традиции в основните музикално-сценични жанрове (опера, балет, оперета, мюзикъл) през втората половина на века, естествено рефлектират и в творчеството на следващото поколение български композитори, които създават и по-разнообразни музикално-театрални форми, съобразени с нарасналите възможности на малките изпълнители и с различните интереси на детската и на младежката публика. **Заключителният дял на главата обобщава главните характеристики на разгледания исторически процес** – в отговор и на първата от посочените в Увода на дисертацията изследователски задачи.

Глава II поставя **основополагащата** от гледна точка и на изследователския обект **докторантска теза**, фиксирана в самото ѝ заглавие – *„Певческото изкуство и физиологията на дишането“*. Разгледан в изследователски контекст, **проблемът за дишането** (което е естествен психофизиологичен процес и от което в най-голяма степен зависи певческото изкуство) е **кардинален вокално-теоретичен проблем** и в интерпретирането му докторантката доказва капацитета от академични познания и професионалния си сценичен опит, като градира последователните стъпки на единния систематичен подход. Тръгвайки от ключовото изясняване на *значението и функцията на певческото (диафрагмено) дишане и фонацията*, през разкриването на механизма за привеждане в работен режим на *уникалния гласов инструмент (ларинкса и гласните връзки)*, за да достигне логично до *гласообразуването* и проследи *пътя от говор към пеене и към творчески контролираната яснота на певческата дикция (вокалната реч)*. Успоредно с тази основна и достъпно изложена проблематика, Светлана Райчева дава научно обоснован, както и свой еднозначен отговор на множество други съществени педагогически въпроси, свързани с **вокалното изпълнение като осъзнат мисловен процес и системното обучение по класическо пеене**, което според нея *може да започне от най-ранна детска възраст*.

И неслучайно като продължение на стройно изведените вокално-постановъчни принципи (във втория раздел от главата), докторантката специално акцентира върху **специфичната и строго индивидуална вокална подготовка при децата-изпълнители** (момичета и момчета на различна възраст и с различни гласови данни), **в съчетание с методичното изграждане на комплексни артистични качества за музикален театър.** Към това следва да се добавят и важните изводи от последния раздел на главата, които изтъкват: **първостепенната функция на техниката на говора** (за решаването и на различни вокални проблеми!), задължителното усвояване на изразните и фонетичните особености на родния (и на всеки чужд) език, на който се пее – като средство за непосредствено общуване и **ролята на певческата и говорната интонация за предаване на смислови послания от сцената.**

Глава III, „Основни направления в обучението на деца за изпълнители в музикално-театрални постановки”, безспорно се налага като методологически център на дисертационния труд именно с концептуалния характер на стройно систематизираната и задълбочено анализирана образователна проблематика върху предмета на изследването – базирана и на множество конкретни примери от сценичната и педагогическата практика на докторантката. Авторските разсъждения обхващат целия спектър от технически умения и творчески познания по актьорско майсторство за музикален театър, които следва да бъдат усвоени от малките изпълнители в подготвителния и по-продължителен етап на комплексното обучение, както и в непосредствения репетиционно постановъчен процес върху определено премиерно заглавие. Класифицирани в постъпенна скала, тези умения и познания включват: *Правоговор и говорна артикулация; Техника на пеенето и вокална артикулация; Развитие на музикално-изпълнителските и общите артистични способности; Изграждане*

основите на танцовите движения и развитие на физическа издръжливост. Но като абсолютно иновативни и актуални за темата на дисертацията ще открия последните трите аспекта: *Проблеми на управлението на педагогическия процес* (с. 60 – 68); *Работа в екип и овладяване на сценичното пространство* (с. 120 – 123); *Нестандартни изпълнителски техники (пеене с микрофон и пеене със синбек), нетрадиционни сценични атрибути и помощни средства* (с. 124 – 134).

Вниманието на докторантката в тази глава обаче, е съсредоточено главно върху *най-честите общохарактерни и индивидуални проблеми* (в т.ч. – и емоционално психологически), с които самата тя като вокален педагог нееднократно се е сблъсквала в хода на обучителния процес с децата-актьори. И точно случаите от ежедневната ѝ артистична и педагогическа практика – представени като **Key studies** (и с увлекателен белетристичен стил), наред с верните ѝ аналитични наблюдения и оценки на академично подготвен специалист, допринасят и за автентичния характер на изведените във всеки раздел важни авторски заключения. А извън постигането на програмираните резултати от *целенасочените, оптимално полезни и добре обмислени актьорски задачи и етюди в обучителния процес* (с. 120), текстът на последната, III-та глава, всъщност издава амбициите на педагога със съзнанието за мисия, който преследва много по-мащабни възпитателни цели.

На базата на: установена форма на продължителен контакт с музиката, усвояемост на музикалните знания, развитост на творческите дарби, емоционална изява на личността, постоянния контрол и самонаблюдение, се активира качественоста на художественото мислене у детето. То добива умения да прилага този контрол и развива собствен критерий за индивидуалните си възможности при изпълнението. Дисциплината на чувствата също е в сферата на интелектуалния самоконтрол. Съзнателно

управляваната дейност се опира на създадените у него специфични мисловни връзки за съобщителна и аналитична информация (с. 75).

Заклучението на дисертацията обобщава авторските тези и изводите от аналитичните процедури в цялостната научна разработка. Но заслужава да отбележа, че докторантката ги осмисля на ново теоретично ниво – през призмата на философско-естетическия проблем за *същността на самия творчески процес* в детския музикален театър – *дали той е игра* (в творческия смисъл на понятието *homo ludens* по Хьозинха) *или развлечение?* И именно с компетентния отговор на този въпрос, научно-изследователската цел на труда е окончателно постигната.

Като краен резултат са изведени и основните **Приноси** моменти в дисертационния труд, които буквално привеждам и **изцяло приемам**:

- *За първи път се прави толкова обзорец преглед на детското изпълнителско изкуство за музикален театър;*
- *За първи път се представя цялостна концепция, в която е систематизирана проблематиката с изграждането на комплексни артистични качества у децата-изпълнители;*
- *За първи път се класифицират общохарактерните и индивидуални изпълнителските проблеми и се очертават техните граници на действие;*
- *За първи път се разглежда проблематиката на детската сценична игра, свързана с различната сложност при използване на видовете сценични атрибути и нестандартни изпълнителски техники;*
- *За първи път се представят конкретни проблеми на детската изпълнителска практика в музикално-театрални*

постановки и се определят педагогически подходи за тяхното преодоляване и отстраняване.

Докторантката има три публикации по темата на дисертацията:

1) „Аспекти от развитието на вокално-изпълнителското изкуство при децата, участници в музикално-театрални постановки“ – в Годишник на шуменския университет „Епископ Константин Преславски“, том XX D - 30. IX. - 2. X. 2016 г. – с. 838; 2) „Развитието на певческите заложби у децата“ – в списание „Музикални хоризонти“ (под печат); 3) „Детското изпълнителско изкуство в света на музикалния театър“ – в „Докторантски четения 2017“ на НМА „Проф. П. Владигеров“ (под печат).

Авторефератът напълно отговаря на съдържанието на труда.

В заключение: Като поздравявам докторантката и нейния научен ръководител за успешно завършения дисертационен труд, препоръчвам той да бъде публикуван и като самостоятелно методическо пособие, с оглед на полезната му педагогическа приложимост в полето на съвременния детски музикален театър.

Гласувам с „Да“ и убедено препоръчвам на членовете на почитаемото НЖ да присъдят на Светлана Иванова Райчева образователната и научна степен „доктор“ по научно направление 8.3

Рецензент:

/проф. д-р Румяна Каракостова/

София, 30 март 1917 г.